

ЮВІЛЕЇ

Науковому центру радіаційної медицини АМН України 20 років

У зв'язку з катастрофою на Чорнобильській атомній електростанції з метою вивчення її наслідків в Україні було створено Науковий центр радіаційної медицини.

Він почав функціонувати 1 жовтня 1986 року під назвою «Всесоюзний науковий центр радіаційної медицини» і був підпорядкований АМН СРСР, а за 5 років по тому переведений у систему Міністерства охорони здоров'я України уже як Український науковий центр радіаційної медицини. З організації Академії медичних наук у 1993 р. центр увійшов до її складу.

Сьогодні Науковий центр радіаційної медицини (НЦРМ) — головна установа в Україні з медичних проблем Чорнобильської катастрофи, радіаційної медицини, радіології та питань радіаційної гігієни. Водночас це заклад, що співпрацює з ВООЗ у мережі медичної готовності та допомоги при радіаційних аваріях.

Створення і становлення НЦРМ — особиста заслуга Анатолія Юхимовича Романенка, який очолював його протягом 14 років. Першим заступником директора з наукових питань був Олесь Авдійович П'ятак. З 2000 року колектив Центру очолює член-кореспондент АМН України, доктор медичних наук, професор Володимир Григорович Бебешко, а його першим заступником з наукової роботи є доктор медичних наук, професор Дмитро Анатолійович Базика.

Маючи в основі великий науковий, кадровий і матеріально-технічний потенціал, НЦРМ АМН України на високому науково-методичному рівні вирішує питання, поставлені самим життям. Провідні вчені центру є членами й експертами міжнародних організацій — МКРЗ, ВООЗ, МАГАТЕ, членами МКРЗ України, експертами ВАК, членами іноземних академій наук і таких відомих організацій, як наукові товариства радіопатологів, гематологів і т.ін.

Свою діяльність НЦРМ здійснює відповідно до законодавства України, а загальне,

організаційне, наукове та методичне керівництво його роботою здійснює Президія АМН України. До складу НЦРМ входять три спеціалізовані науково-дослідні установи, три інститути: радіаційної гігієни та епідеміології, клінічної радіології, експериментальної радіології, а також клініка з госпітальною базою на 534 ліжка (10 спеціалізованих відділень для дорослого і 5 — для дитячого населення).

Поряд із виконанням наукових досліджень у клініці Центру надають висококваліфіковану спеціалізовану консультативно-діагностичну й лікувально-профілактичну допомогу населенню, що потерпіло внаслідок катастрофи на ЧАЕС, проводячи її в тісному співробітництві науковців і практиків.

За роки існування клініки таку допомогу отримали 94000 пацієнтів, з яких 80 % виписані із загальним поліпшенням стану здоров'я.

Впровадження нових методів діагностики й лікування дозволяє індивідуалізувати лікувальний процес. Тільки в 2005 році впроваджено 19 нових методів діагностики, лікування та профілактики.

За 20 років існування НЦРМ його співробітниками видано більше 160 посібників і монографій, понад 3000 наукових статей у вітчизняних та закордонних медичних часописах, що свідчить про вагомий здобутки колективу і в науці, і в практиці.

Тут також функціонують дві поліклініки — радіаційного реєстру та консультативної допомоги: для дорослих — на 600 відвідувань на день і для дітей — на 350.

Завдяки Київській міській держадміністрації у 2004 р. відкритий та з успіхом працює перший в Україні Київський міський центр трансплантації кісткового мозку, наукове керівництво яким забезпечує відповідний відділ НЦРМ на чолі з членом-кореспондентом АМН України Володимиром Григоровичем Бебешком. Підрозділи НЦРМ надають весь комп-

лекс лабораторно-діагностичного супроводу. Лабораторна служба сертифікована не тільки в Україні, але й на міжнародному рівні, у 2003 році центр прийняли до Європейського товариства з трансплантації кісткового мозку.

Від часу заснування тут виконано 207 трансплантацій кісткового мозку та стовбурових клітин хворим на множинну мієлому, хворобу Годжкіна, перфобластому, рак яєчка, гострі лейкої та інші злоякісні захворювання.

Колектив міг би зробити значно більше, та через обмеженість фінансування потужності з трансплантації використовуються лише на 30 %.

У штаті НЦРМ близько 1500 співробітників, зокрема 180 науковців. Тут працюють 31 доктор наук, з них 1 — дійсний член АМН України, 1 — член-кореспондент АМН України, 16 професорів і 78 кандидатів наук. Серед науковців — лауреати державних, академічних і міжнародних премій.

Колектив виконує фундаментальні і прикладні дослідження, здійснення яких пов'язане з необхідністю наукового супроводу робіт, спрямованих на мінімізацію наслідків найбільшої в світі техногенної радіоекологічної катастрофи.

Широким є коло основних напрямків наукової діяльності НЦРМ. Воно охоплює:

вивчення й оцінку радіаційних і нерадіаційних чинників Чорнобильської катастрофи й інших джерел іонізуючого випромінювання, що можуть впливати на стан здоров'я населення;

оцінку стану здоров'я людей, що потерпіли внаслідок Чорнобильської катастрофи й контингентів, які в зв'язку з професією чи місцем проживання отримують додатково до природного фону дози іонізуючого опромінювання;

наукове обґрунтування та супровід медичних заходів з охорони здоров'я населення від впливу наслідків Чорнобильської катастрофи, а також інших джерел іонізуючого випромінювання;

супровід і узагальнення даних Державного реєстру осіб, які потерпіли внаслідок Чорнобильської катастрофи;

вивчення механізмів впливу іонізуючого опромінювання та супутніх негативних чинників на організм людини, розробку методів і засобів профілактики, діагностики, лікування та реабілітації.

Серед замовників виконання науково-дослідних робіт сьогодні провідне місце належить Академії медичних наук України. Фахівці НЦРМ проводять дослідження також на завдання Міністерства охорони здоров'я України й Міністерства з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи. Багато наукових колективів системи охорони здоров'я беруть участь у виконанні комплексних тем під керівництвом фахівців НЦРМ. При цьому Центр здійснює координаційну роль як висококваліфікований науково-методичний заклад.

У 2001 році в НЦРМ створено Спеціалізовану вчену раду із захисту докторських і кандидатських дисертацій з фаху радіобіологія (медичні та біологічні науки), з 2005 року на його базі працює така ж рада за фахом медична генетика.

На базі клінічних і наукових підрозділів ведеться навчання в інтернатурі та клінічній ординатурі за 7 спеціальностями, в аспірантурі — за 8 клінічними й теоретичними спеціальностями.

За роки існування НЦРМ 25 фахівців здобули науковий ступінь доктора наук, 61 — кандидата наук. У провідних зарубіжних установах пройшли стажування більше 70 вчених цієї установи.

На робочих місцях, курсах інформації та стажування, що діють на базі центру, підготовку з питань радіаційної медицини отримали понад 2000 фахівців.

Навчаються у НЦРМ і майбутні фахівці. Центр є науковою базою для студентів Національного медичного університету (радіаційна медицина), Національного авіаційного університету (екологія людини) та військово-медичної академії (гематологія).

На засадах Центру також працює проблемна комісія «Проблеми радіаційної медицини» МОЗ і АМН України.

Щороку виконується 30–60 науково-дослідних робіт, найбільше ж — присвячених питанням дозиметрії, гематології, імунології, кардіології, педіатрії, неврології, гастроентерології, пульмонології. За порівняно короткий період на базі Центру сформувалися нові наукові напрямки і відповідні їм наукові школи: «Дозиметрія, радіаційна гігієна» — під керівництвом

І.А. Ліхтарьова, «Радіаційна гематологія» — професора В.Г. Бебешка, «Радіаційна імунологія» — під керівництвом професора А.А. Чумака.

Науковці НЦРМ зробили свій внесок у розробку таких важливих документів, як Концепція захисту населення України у зв'язку з Чорнобильською катастрофою, Концепція проекту Закону України «Про внесення змін до законів України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» та «Про статус і соціальний захист громадян, які потерпіли внаслідок Чорнобильської катастрофи», Концепція Програми мінімізації наслідків Чорнобильської катастрофи на період 2000—2005 рр., а також Цільової програми «Оцінка, мінімізація, профілактика медичних наслідків Чорнобильської катастрофи на період 2005—2010 рр.», «Стратегія мінімізації віддалених медичних наслідків Чорнобильської катастрофи та збереження здоров'я персоналу при виконанні робіт з перетворення об'єкта «Укриття» на радіологічно безпечну систему».

Науковці НЦРМ є співавторами Національної доповіді України «15 лет Чернобыльской катастрофы. Опыт преодоления». Київ, 2000 р., розділу «Медичні наслідки Чорнобильської катастрофи в Україні та шляхи їх пом'якшення» у книзі «18-та річниця Чорнобильської катастрофи. Погляд у майбутнє: Матеріали парламентських слухань».

З питань, пов'язаних із впливом наслідків катастрофи на Чорнобильській АЕС НЦРМ проводить широке міжнародне співробітництво. Наукові дослідження здійснюються у межах програм ВООЗ, МАГАТЕ, комісії Європейських Співтовариств, співпраці з науково-дослідними установами США, Японії, Німеччини, Італії, Франції та інших країн. Учені центру брали активну участь у виконанні Міжнародної програми з вивчення медичних ефектів Чорнобильської катастрофи за проектами: «Гематологія», «Внутрішнє пошкодження мозку», «Епідеміологічний реєстр», «Цитоподібна залоза».

Тривала робота в рамках виконання довготермінових угод про співробітництво з

МАГАТЕ, науковим комітетом НАТО, виконувалися затверджені раніше наукові програми та започатковувалися нові.

Як установа, призначена ВООЗ для співробітництва в мережі медичної готовності та допомоги при радіаційних аваріях, НЦРМ співпрацює з іншими аналогічними центрами ВООЗ у розробці невідкладних заходів при радіаційних аваріях.

Тут дбають і про обмін досвідом і найновішими знаннями в галузі радіаційної медицини. На базі НЦРМ проведено 10 наукових форумів за участю зарубіжних учених і представників міжнародних наукових організацій. Тільки в роботі 3-ї Міжнародної конференції «Медицинские последствия Чернобыльской катастрофы: итоги 15-летних исследований» (Київ, 4—8 червня 2001 р.) взяли участь дослідники й експерти з Російської Федерації, Республіки Білорусь, України та інших країн світу, а також представники міжнародних організацій — ВООЗ, ООН, МАГАТЕ, НКДАР, МКРЗ. Проведено міжнародну наукову конференцію «Дослідження ризиків наслідків Чорнобильської катастрофи і загроз сучасному суспільству» спільно з науковим комітетом НАТО.

Отже, колектив цієї шанованої установи зустрічає третє десятиріччя свого існування на передових рубежах вітчизняної і світової медичної науки.

Л. Доманська